

Píše Tímea Zvolánková

(E*forum, 24. 07. 2024)

Pozícia **Ladislava Klímu** sa v súradniciach českej kultúry v priebehu dejín opakovane mení. Za posledný výrazný medzník v recepcii jeho diela bývajú označované deväťdesiate roky, počas ktorých možno súčasne s Joannou Goszczyńskou vysloviť mierne nadnesenú tézu, že Ladislavovi Klímovi sa dostáva statusu akéhosi „módneho“ spisovateľa. Množstvo publikovaných interpretácií a recenzií od tohto momentu výrazne narastá, a to nie len v českom, ale rovnako v medzinárodnom kontexte. Záujem pokračuje dodnes i u mladej generácie ako to dokazujú napríklad výskumné príspevky doktoranda Jana Lassnera z Juhočeskej univerzity v Českých Budějoviciach, ale primárne dve nové publikované monografie vo vydavateľstve Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej. Ide o knižne vydanú dizertáciu Matěja Klímu a knižnú štúdiu doktoranda Vojtěcha Kinteru. Obe monografie spomínam zámerne spolu, i keď venovať sa budem predovšetkým druhej menovanej. Matěj Klíma (*Ladislav Klíma v české kultuře*, 2024) sa totiž v svojej dizertačnej práci obracia okrem iného práve smerom k ponovembrovej recepcii a prináša nekompromisné tvrdenie, a síce, že navzdory niekoľkým zaslúžilým pokusom o reinterpretačnú klímovského fenoménu nedochádza po roku 1989 k zásadným zmenám diskurzu. Toto tvrdenie pritom formuluje už predtým v antológii *Čtení o Ladislavu Klímovi*, ktorej editorom a pisateľom úvodnej štúdie bol, a ktoré následne vo svojej knižnej štúdií preberá Vojtěch Kinter.

Ako signalizuje názov monografie **Český Nietzsche? K dílu Friedricha Nietzscheho, Ladislava Klímy a jejich dnešnímu významu**, stáva sa pre **Vojtěcha Kinteru** základnou bádateľskou otázkou vzťah myslenia Ladislava Klímu a Friedricha Nietzscheho. Špecificky sa zameriava na stereotypnú charakteristiku Ladislava Klímu ako „českého Nietzscheho“ so zámerom sa voči nej vymedziť, nie len preto, že ju považuje za vecne problematickú, ale tiež rovnako obmedzujúcu pri výklade jeho filozofického diela. Svoju analýzu pritom uskutočňuje na dvoch úrovniach. Prvá sa vyrovnáva s predchádzajúcimi výkladmi diela Ladislava Klímu a tá druhá už priamo zrovnáva texty oboch mysliteľov, ktoré podľa autora štúdie vykazujú najväčšie podobnosti. Menovite sa jedná o Nietzscheho *Antikrista*, *Genealógiu morálky* a *Ecce homo* v komparácii s kapitolami Klímovho *Velkého románu* a s jeho autobiografickými textami *Vlastní životopis* a *Má filosofická konfese a dodatky k ní*.

Samotná práca začína konfrontáciou skorších výkladov vzťahu Klíma–Nietzsche. Do ťažiska analýzy sa najprv dostáva rozsiahla kapitola nemeckého slavistu Ursa Heftricha z knihy *Nietzsche v Čechách*, sekundárne potom článok Mareka Pocestného *Jak zabít utrpení. O filosofické praxi Ladislava Klímy*. Osobne si dovoľím tvrdiť, že tretím nedeklarovaným menom, s ktorým sa Vojtěch Kinter vyrovnáva, je spomínaný

Matěj Klíma spolu s jeho prácami predchádzajúcimi vznik dizertácie. Nevyrovnáva sa s ním len na rovine vzťahu Klíma–Nietzsche, ale taktiež v otázke prínosu súdobých interpretácií a ich potenciálu prekonávať zažitú výkladovú stereotypy. Kinter mu dáva v zásade za pravdu, pri tvrdení, že k výraznej zmene diskurzu nedochádza, zároveň však nerazsleduje zmeny, ktoré v recepcii predsa len prebiehajú, napríklad v pozícii skúmania praktickej filozofie i zmeny kontextov. Malým dielom tak nezámerne rozvracia samotný základ tézy Matěja Klímu, i keď sám sa voči nej nevymedzuje, ale naopak aktívne pritakáva. Zmieňujem to hlavne z dôvodu, že z pozície zahraničnej reflexie, špecificky francúzskej a poľskej, sa argument Matěja Klímu stáva sporným, čo nakoniec v poslednej dobe tematizovala Joanna Goszczyńska vo svojej recenzii pre časopis *Česká literatura* na antológii *Čtení o Ladislavu Klímovi*.

Zahraničný vstup do ponovembrovej diskusie o Klímovi predstavuje i kniha *Nietzsche v Čechách* (1999), ktorá je v monografii dopodrobna rozobraná v príznačne nazvanej podkapitole *Přehánění Urse Heftricha*, a pri ktorej sa chcem osobite zastaviť. Na prvý pohľad Urs Heftrich vystupuje z ustáleného českého diskurzu svojou ostrou kritickosťou pri skúmaní vzájomných závislostí jedného mysliteľa od druhého. Samozrejme, Kinter správne podotýka, že otázka vzťahu závislosti Klímu na Nietzsche ani odpoveď na ňu nie je nová, ale že to, čo sa mení a čo predstavuje aktualizčný potenciál, je práve obraz Nietzscheho v Čechách. Autor knižnej štúdie sa následne púšťa s Heftrichtom do vyhrotenej polemiky a spochybňuje jeho metodologický prístup. Vyslovuje rovnakú mienku, akú zastáva aj Matěj Klíma, a síce, že autor *Nietzscheho v Čechách* prežíva voči Ladislavovi Klímovi osobné antipatie a tie sa prepisujú až do metodológie jeho práce. Najväčší problém vidí v tom, že Heftrich sa vo svojej analýze venuje najmä Klímovej prvotine *Svět jako vědomí a nic*, ale taktiež v tom, že Heftrich Klímovu neoriginalitu dokazuje na základe polemiky s tým, čo za pozitívne a prínosné predtým označili Jan Patočka s Josefom Zumrom, miesto toho aby vykonal vlastnú rozsiahlu analýzu prameňa. Výčítiek voči Heftrichovi sa nachádza v krátkej podkapitole ešte omnoho viac, ale všetky možno zhrnúť v bode, že autor *Nietzscheho v Čechách* nahliada na Klímu skrz nietzscheovské okuliare, ktoré prekrývajú možnosť hľadania nového zmyslu klímovskej filozofie, a tým zastierajú to, čo na nej možno vnímať ako jedinečné a významné pre dnešok.

Aby neostávalo iba pri dišputách s ponovembrovou klímovskou recepciou, premostuje autor v druhej kapitole k vlastnej komparatívnej analýze oboch mysliteľov. Za predmet zrovnávania si vyberá práve tie pasáže a miesta, kde sa obaja filozofovia myšlienkovito ponajviac stretávajú, za účelom ukázať rozdielnosti stojace za vzájomnými podobnosťami. Paralelne dochádza k reinterpretácii určitých častí, ktoré sa na prvý pohľad javia ako priamo závislé od Nietzscheho, no pri zdôraznení Klímovej tendencie k hyperbolizácii a výsmechu sa naopak ukazujú ako kritické ku svojmu zdroju. Monografia ďalej zdôrazňuje rôznorodosť vplyvov a mieru ich dosahu na Klímovo dielo od Schopenhauera, Berkeleyho imaterializmu, v etických postojoch potom vplyvov stoicizmu a kynizmu. Za pozornosť stojí tiež úsilie pomenovať tie aspekty Ladislava Klímu, ktoré majú inšpiratívny potenciál pre dnešok, a tým je zmieňovaný praktický aspekt Klímovej filozofie spolu s jeho špecifickým mysliteľským štýlom.

Najmä výzva k skúmaniu filozofického systému skrz jeho formu, čo v konkrétnom poňatí znamená sledovať prostriedky, ktorými dochádza k produkcii myšlienok, sa stáva určujúcim parametrom dnešného významu Ladislava Klímu.

Vojtěch Kinter sa vo svojej práci teda snaží ukázať rozdiel medzi myslením Ladislava Klímu a Friedricha Nietzscheho, zároveň ale akceptuje opodstatnenosť tohto prirovnania. Uznáva, že nálepka „českého Nietzscheho“ sprevádza Klímu od začiatku a stáva sa vhodným východiskom pri uvažovaní, ktorý je ale vo výsledku treba prekonať, napríklad zmenou perspektívy. Konkrétne podnietenie k skúmaniu štýlov, ale rovnako samotné analýzy vzťahu Nietzsche-Klíma, majú širší potenciál pre stredoeurópsku literatúru. Pokiaľ totiž vystúpime z hraníc českej kultúry a označíme, spolu s francúzskymi vykladačmi, Ladislava Klímu za určitý typ stredoeurópskeho autora, stáva sa všeobecným apelom, nie len pre neho samotného, ale takisto pre vnímanie celej škály spisovateľov-filozofov zo začiatku 20. storočia označovaných za „enfant terrible“ tej či onej národnej literatúry. Príkladom môže byť slovenský židovský spisovateľ pôsobiaci v Prahe Gejza Vámoš či o niečo známejší poľský náprotivok Stanisław Ignacy Witkiewicz. Výzva platí hlavne pre tú časť línie komparatívnych prístupov, ktoré vnímajú beletristické dielo ako demonštráciu filozofických téz prestupujúcich cestu k porozumeniu celého diela ako takého. Pre literárnovedné prístupy neopierajúce sa v interpretáciách o filozofiu zas práca predstavuje príspevok ku konkrétnemu uchopeniu spomínaného „stredoeurópskeho typu“, ktorý má zatiaľ intuitívny charakter a je spracovaný iba čiastočne.

Vojtěch Kinter: *Český Nietzsche? K dílu Friedricha Nietzscheho, Ladislava Klímy a jejich dnešnímu významu*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2023, 137 s.

www.ipsl.cz